

Т. М. Мішеніна

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови
Криворізького державного педагогічного університету

О. С. Пустильник

викладач фізичного виховання, тренер з важкої атлетики
Криворізького державного педагогічного університету

К. В. Барабаш

аспірантка кафедри педагогіки
Криворізького державного педагогічного університету,
інструктор з карате, ТРК Терра (м. Кривий Ріг)

ФІЗИЧНЕ І МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ: КУЛЬТУРОСОФІЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ

Стаття присвячена розкриттю змісту і побудови сучасного дискурсу інклюзивної освіти, зокрема парадигми фізичного й мистецького виховання.

Фахова підготовка педагогів орієнтована насамперед на оволодіння терміносистеми, що відтворює процедуру параметризації субмови в умовах інклюзивного освітнього дискурсу.

Трансформація в розумінні понять «людина», «освіта», «виховання» полягає не лише в розумінні культурософії цінностей, що інтерпретуються на рівні парадигми інклюзії як толерантність, полімодальне спілкування, гуманність, гуманітарність у викладанні навчальних предметів як рефлексія культурного досвіду людства. Здобувачі з особливими освітніми потребами є суб'єктами освітньої діяльності (у рамках дослідження – фізичної й мистецької), де індивідуальна освітня стратегія націлена насамперед на освітні запити й об'єктивні можливості здобувачів; зацентровує на емоційно-рефлексивному складникові особистісного утворення, що корелює з раціонально-когнітивним дескриптором.

Інновації в інклюзивному освітньому середовищі стосуються педагогічних розробок, які є ефективними в соціалізації здобувачів з особливими потребами; такими, що за індивідуальною освітньою траєкторією здатні здійснити особистий поступ в освітньому й соціалізаційному векторах. Освітні реляції між шкільною практикою організації освіти та їх практичною реалізацією в рамках теоретичної моделі реалізуються на рівні управління (організаційно-інституційні і процесуальні рівні), актуалізують інноваційний потенціал досвіду реалізації моделі інклюзивної освіти у вітчизняному і міжнародному просторі.

У дослідженні схарактеризовано засоби адаптивної фізичної культури (запропоновано фізичні вправи, пов'язані з пересуванням тіла в просторі): повзання, плазування, перелітання, вилізання, ходіння гусячим кроком. Моделювання інтегративного освітнього інклюзивного простору презентоване як музичний супровід у виконанні фізичних вправ (народні мотиви; ритмічні елементи народних танців); розглянуто освітньо-виховний потенціал художньо-музичних вправ (ритміка, танець, елементи хореографії та ритмопластики).

Виробленню ортології у вимові сприятиме засвоєння здобувачами з особливими освітніми потребами фонетико-орфоепічних норм шляхом виконання театралізованих дій, вокально-поетичної імпровізації. Музична інтонаційність як спосіб звуко-мовного самовираження рекомендована як у наслідуванні зразків декламування, так і власної імпровізації у виконанні народних мотивів.

Ключові слова: *інклюзивне освітнє середовище, культурософія інклюзивної освіти, здобувачі з особливими потребами, субмова інклюзивного дискурсу, фізичне виховання, музичне виховання.*

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Вітчизняна інклюзивна освіта отримала розвиток із 2010 р. відповідно до змін, унесених до Закону України «Про загальну середню освіту», щодо процедури створення спеціальних й інклюзивних класів, управління освітнім процесом в умовах інклюзії на регіональному і вітчизняному рівнях, урахування освітніх потреб і можливостей як здобувачів освіти, так і їх батьків, рівня обізнаності

батьків щодо особливостей освітнього простору, який є оптимальним для емоційного й інтелектуального розвитку здобувачів освіти з особливими потребами.

Чинні Постанова Кабінету Міністрів України «Концепція розвитку інклюзивного навчання», Закон України «Про внесення змін до закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг»

(№ 6437 від 25.05.2017 р.) апелюють насамперед не лише до управлінсько-організаційного й навчально-методичного забезпечення інклюзивного освітнього середовища, але також подальшого удосконалення нормативного-правового поля, унормування матеріально-технічної бази.

Важливим аспектом порушеної проблеми є необхідність розширення уявлення про *людину* шляхом лінгвофілософського аналізу цього поняття:

– як суб'єкта фізичної діяльності й фізичної культури, здобувача фізкультурної освіти (в таких ракурсах, як освітня потреба, освітня послуга в умовах інклюзивного академічного дискурсу; траєкторії культурного розвитку через виховання відповідних соціальних цінностей);

– як суб'єкта мистецької діяльності (начальні предмети «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво»).

Освітня політика спрямована також на трансформацію соціальних стереотипів стосовно осіб з особливими потребами, яка полягає насамперед у гуманізації й якомога широким можливостям соціальної й культурної адаптивності осіб з особливими потребами через розроблення індивідуальних освітніх траєкторій для представників різних категорій.

Оскільки сучасне розуміння здоров'я особистості базується на взаємозв'язку фізіологічного, психічного і соціального складників, вагому роль відіграє фізичне виховання, музичне й арт-виховання, що оптимально поєднують розвиток фізичний й емоційно-когнітивну рефлексію залежно від можливостей і потреб осіб з особливими потребами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інклюзивне освітнє середовище на рівні системи обґрунтовують і розкривають І. Кузява, С. Сорокоумова (дошкільна освіта); І. Калініченко, А. Колупаєва, Н. Софій, О. Шестопалова (середня освіта); Ю. Бойчук, Г. Нікуліна, М. Чайковський (вища школа) [4, с. 120-126].

Специфіка інклюзивної освіти актуалізує питання фахової підготовки соціальних і педагогічних працівників в умовах інклюзивного освітнього дискурсу (О. Казачинер, І. Калініченко, К. Островська) [1, с. 237-240; 2, с. 75-80; 4, с. 120-126].

Відповідно до визначеного дискурсу освітнього процесу в умовах задекларованої Нової Української школи взаємодія його (освітнього процесу) учасників (здобувачів освіти, вчителів та батьків), побудована на принципі партнерства, значною мірою визначає успішність входження особистості (з особливими потребами) до соціального й навчального оточення (І. Калініченко, О. Савченко, Х. Сайко, Д. Шульженко). Культурософія в розумінні управління інклюзивною освітою, моделювання інклюзивного освіт-

нього простору апелює до гуманітарні цінностей (толерантність, полімодальне спілкування, творчість у розробленні академічного дискурсу в умовах інклюзивного освітнього простору) (М. Асоян, Н. Афанасьєва, М. Варій, М. Епштейн, Л. Перелигіна,) [1, с. 25-29; 3, с. 54-60; 6]. Розбудова вітчизняного освітнього середовища здійснюється з урахуванням зарубіжного.

Фізичне виховання розглядаємо на рівні сучасної філософії та методології освіти і виховання цілісної особистості (на основі розуміння тісного взаємозв'язку розвитку фізичної культури зі становленням концепції здорового способу життя як екзистенції людини; аксіології фізичної культури; урахування зарубіжного передового педагогічного досвіду задля реалізації інновацій у розглядуваній царині вітчизняному освітньому просторі) (І. Бех, Б. Биковська, В. Бондар, О. Козлова, Ю. Лянной, О. Міхеєнко) [2, с. 70-72; 6].

Сучасний мистецький дискурс інклюзивної освіти апелює насамперед на актуалізацію емоційного перебігу особистості, подальшої рефлексії своєї екзистенції через переживання і герменевтику конкретно-чуттєвого образу, втіленого в мистецькому творі, власній творчості тощо. Інклюзивний освітній дискурс, проєктований на основі аксіологічного і поліхудожнього підходів до інтерпретації мистецьких творів, сприяє гармонізації емоційного й інтелектуального складників в особистісному утворенні осіб з особливими потребами через естетику звукових і кольорових вирішень; герменевтику музичних й образотворчих мистецьких образів (Н. Мозгальова, В. Теплов, Л. Ракітянська) [5, с. 16-20].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Культурософія сучасного дискурсу інклюзивної освіти охоплює низку актуальних питань, які стосуються терміноапарату інклюзивного дискурсу, параметризації фахового мовлення з урахуванням особливостей освітньої і виховної траєкторій осіб з особливими потребами. Параметризація мови інклюзивного освітнього простору передбачає фахову специфіку, герменевтику спеціальних термінів шляхом переосмислення основного й додаткового значення відповідно до адаптивної ситуації.

Інклюзивний дискурс має виробити термінологічні реляції лікувально-профілактичного академічного дискурсу такого (інклюзивного) середовища, зокрема:

– фахова підготовка майбутніх учителів фізичної культури, тренерів (за напрямками), інструкторів має враховувати специфіку терміноуживання, використовувати в методичній практиці адаптування фізичних вправ і комплексів для осіб з особливими потребами різних категорій, відповідний алгоритм протоколу рекомендованих для певної категорії вправ / комплексів;

– функціональна грамотність майбутніх учителів мистецьких спеціальностей полягає в умінні ретранслювати художні образи, символні навантаження через емоційний простір особистості, виробити певний поріг відчуття естетики звуку як формату терапії і водночас розвитку внутрішнього світу особистості.

Мета статті – промоделювати освітнє інклюзивне середовище на прикладі фізкультурного й мистецького академічного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Здобувачі освіти з особливими потребами є суб'єктами, академічний дискурс для яких має оптимально поєднувати когнітивний (галузеві знання залежно від інтелектуальних можливостей) й емоційний (максимально можливий поріг естетичного переживання конкретно-чуттєвого образу) складники. Перевага рефлексії в індивідуальній освітній траєкторії здобувачів з особливими освітніми потребами базується на аксіологічному й соціально-стратифікаційному підходах, які дозволяють урахувати освітні інтереси й пізнавальні стратегії соціальних страт на різних етапах розвитку концепції освіти.

Освіта становить соціокультурний й освітній феномен, систему, що здатна до самоорганізації відповідно до актуальних суспільних потреб. Галузеві дидактично оброблені знання становлять результат процесу пізнання діяльності, її перевірене суспільною практикою й логічно упорядковане відображення у свідомості; знання виявляються в системі понять, суджень, уявлень та образів, що орієнтовані на способи діяльності; ідентифікація знань виявляється у вміннях, відповідних розумових / фізичних діях (залежно від напряму функціональна грамотність актуалізує набуті знання і вміння їх застосувати у фахово орієнтованих ситуаціях) []. Виходячи з окресленого, культурософія інклюзивного простору полягає в такому інтегруванні освітнього, медично-біологічного і психологічного галузевих складників сучасної наукової картини світу (як на рівні категорійно-поняттєвого апарату, так і на рівні синхронної й діахронної герменевтики досліджуваних понять, явищ і фактів), яке б уможливило максимальне задоволення освітніх потреб осіб з особливими потребами залежно від їх можливостей, сприяло б подальшому емоційному врівноваженню, підвищенню порогу емоційного переживання й подальшої інтеріоризації емоційного досвіду (емоційного інтелекту) через конкретно-чуттєві образи, побудовані на різних дескрипторах (звук, колір, слово, рух (культура фізичних вправ). Виходячи з того, що культура становить системне явище, що об'єднує практичні, матеріальні й духовні діахронні (набуті протягом культурно-історичних етапів розвитку цивілізації) надбання, інклюзивний освітній дискурс розуміємо як способи й технології, спря-

мовані на врівноваження раціонального й емоційно-почуттєвого складників особистості, застосування традиційних і культурно-інноваційних механізмів поширення й інтеріоризації культурних цінностей відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії.

Аналітичний підхід до встановлення освітніх реляцій між шкільною практикою організації освіти та їх практичною реалізацією в рамках теоретичної моделі уможливорює подальший поступ здобувача освіти відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії. На рівні управління організаційно-інституційні (регіональна і вітчизняна реалізація) і процесуальні тенденції визначають динаміку реалізації концепції освіти здобувачів з особливими потребами, актуалізують інноваційний потенціал вітчизняного і міжнародного досвіду реалізації моделі інклюзивної освіти.

За такого розгляду управлінська діяльність педагога полягає насамперед у функціональній грамотності щодо моделювання і здійснення контрольної-аналітичної діяльності залежно від індивідуальних навчальних досягнень й рівня інтеріоризації цінностей через емоційне інтелектуальне переживання здобувачами з особливими потребами. Етапи контролю й аналізу таких досягнень уможливають у подальшому віднайти й ухвалити відповідні управлінсько-організаційні рішення, що дозволяють ефективно корегувати подальші методичні дії. Дидактичний дискурс в умовах інклюзивного освітнього простору має увідповіднюватися з функціями навчального предмета, що викладається; інтегрування змісту навчання має корелювати з дидактичними функціями предмета (предметною, міжпредметною, інтегративною). Процедура контролю дозволяє забезпечити герменевтику діалогу на рівні освітнього процесу здобувачів з особливими потребами; навчальних дій здобувачів освіти з особливими потребами; освітніх траєкторій здобувачів освіти з особливими потребами).

В інклюзивному просторі запровадження інноваційних процесів стосується не лише управлінсько-організаційних аспектів, але також варіативних методик у викладанні навчальних предметів, коректність таких рішень й подальша ефективність запровадження інновацій погоджується спільно з керівником закладу освіти (спеціалізованого освітнього центру тощо), шкільним психологом.

Культурософічне розуміння інклюзивного освітнього простору апелює насамперед до універсальних гуманітарних цінностей – толерантності, духовності, спілкування, засвоєння й подальша інтеріоризація культурного досвіду людства. Здобувач з особливими потребами розвивається за індивідуальною освітньою траєкторією, де мотиваційна сфера полягає в активізації емоційного сприйняття й засвоєння соціального дос-

віду на рівні інтеріоризації цінностей галузевого знання; діяльнісна сфера орієнтує на індивідуально практико-орієнтовану освітню траєкторію.

Автономія освітнього закладу уможливує не лише упроваджувати альтернативні / авторські методики, урахувати передовий вітчизняний і міжнародний педагогічний досвід, але також стимулювати інноваційний розвиток освітнього закладу на рівні експериментального майданчика, науково-дослідницької лабораторії тощо.

Промодельюємо фрагменти апробованих занять в умовах інклюзивного середовища для здобувачів з особливими потребами (дошкільна й початкова ланки):

– *Заняття з фізичної культури і здоров'язбереження*. Лікувально-профілактична діяльність спрямована на формування способів рухової активності; зміцнення фізіологічного, психічного і соціального складників здоров'я; мотивація до занять фізичною культурою, вправами різного спортивного спрямування).

Як засоби адаптивної фізичної культури запропоновано фізичні вправи, пов'язані з пересуванням тіла в просторі: ходіння, стрибки, повзання, плавання.

У ході виконання таких вправ необхідно акцентувати увагу на вправах, пов'язаних із пересуванням тіла в просторі.

Повзання (плазування). Дитину кладемо на живіт. Фахівець, який з нею займається, має показати дитині, як правильно покласти кінцівки на підлогу. Якщо дитина самостійно не зможе виконувати ці рухи, руками необхідно допомогти їй. Пам'ятаймо, що обличчя дитини має бути обернене в бік рук, витягнутих уперед. Дитина повинна лежати рівно на підлозі. Можемо захопити її повзати (плазувати), поклавши перед нею іграшку, цікаву для неї. Якщо дитина підносить високо тіло над підлогою, можемо використати драбину (її трохи при підняти, а під нею буде простір для плазування).

Плазування («рачкування»). Опис вправи: зацікавлюємо дитину плазувати на колінах, звертаючи увагу на змінність виконання рухів. Голова дитини повинна бути піднесена на рівень плечей. Подібно до вправи «плазування» можемо для зацікавленості використовувати цікаву для дитини іграшку, до якої дитина буде «рачкувати».

Варіації у виконанні вправи залежать від низки чинників (фізіологічні можливості дітей з особливими потребами; зацікавленість у тій чи тій позі; зміна поз задля імітації гри тощо):

- обхід або переборення перешкод розташованих в різних варіаціях;
- рачкування по похилій поверхні;
- рачкування по різних поверхнях;
- рачкування з підштовхуванням різних предметів (почати можна з м'ячика);

– рачкування в тунелі (можна штучно зробити прохід під стільцями).

Час проведення – індивідуально.

Перелізання через предмети (колоду, гімнастичну лаву). Задля підкреслення емоційного образу рекомендовано в казковій формі описати спортивні знаряддя; уявити, що дитина є казковим героєм, який долає перепони тощо.

Мотивацією може бути долання перешкоди задля отримання іграшки (казкові герої).

Варіації у виконанні вправи:

- лежачи на животі вздовж колоди перенести по черзі спочатку ноги, потім руки;
- перенести одну руку, по черзі ноги, після цього другу руку;
- перенести по черзі спочатку руки, потім ноги.

Ускладнити вправу можна, розташувавши 2-3 лави на деякій відстані одна від одної; запропонувати через лави перелізати.

Вилізання на предмети (ящик, пеньок, колоду) застосовується з другого року життя.

Знаряддя, з якими працюють діти, можна прикрасити казковими елементами шляхом аплікації; це може здійснюватися на заняттях художньої творчості, коли діти на власний розсуд прикрашають або розмальовують.

Дитина, тримаючись руками за предмет, ставить одну ногу, потім іншу; при злізанні опускає ноги по черзі.

Наступний етап занять передбачає вилізання на предмет, ставлячи ноги по черзі; спускаючись, сходити або сплигувати.

Висота предмета збільшується від 10 до 40 см.

Ходіння гусячим кроком. Перед виконанням вправи рекомендований перегляд вітчизняної дитячої мультиплікації «Гуся Пуся. Гусачок Лапуся» або фрагмент аматорської театралізованої дії. Наслідуванню образу сприятиме малювання казкових гусей; читання дитячої поезії Миколи Вінграновського «Поводимо гусочку по воді...»; прослуховування анімаційної пісні Зиновія Филипчука «Гусачок» («Ходить гусачок один: і жовтенький, і кругленький...») і здійснення танцювальних рухів, що імітують ходіння гуся, гуски і гусенят тощо.

Виконання: Встати, поставити ноги на ширину стегон. Зігнути коліна й опуститися, ніби сідаючи на стілець. Стегна відсунути назад. Сісти так глибоко, наскільки можливо, зберігаючи спину рівною і не відриваючи п'яти від підлоги. Для балансу можна тримати руки перед собою. З цього положення зробити крок однією ногою, приземлитися на всю стопу. Зробити крок іншою ногою.

Крокувати таким способом 20-40 метрів або до появи відчуття втоми.

Змінити напрямок ходіння гусячим кроком, прокрокувати таку ж відстань у зворотньому напрямку.

Рекомендовано пропонувати дітям з особливими потребами систематичне виконання:

– вправ лікувальної та профілактичної дії, спрямовані на відновлення функцій паретичних м'язів, опороздатності, рухливості в суглобах; профілактичну дію відхилень зору;

– вправ на розвиток дрібної моторики кистей та пальців рук.

Моделювання інтегративного освітнього інклюзивного простору уможливлене не лише шляхом застосування *музичного супроводу* у виконанні фізичних вправ (народні мотиви; ритмічні елементи народних танців), але також художньо-музичних вправ (ритміка, танець, елементи хореографії та ритмопластики).

Можливість вокально-поетичної імпровізації дозволяє виробити ортологію у вимові. Музична інтонаційність тісно пов'язана зі звуко-мовною акцентуацією, тому засвоєння здобувачами з особливими освітніми потребами фонетико-орфоепічних норм буде ефективним у виконанні театралізованих дій, що передбачають варіативність у співах, побудованих як на народних мотивах, так і ритмічних (танцювальних) музичних фрагментах. Темп, ритм й емоційно-інтонаційний малюнок виконуваного твору сприяють гармонізації емоційного стану дітей з особливими потребами, а також моделюють музикальну виразність, сприяють виробленню нормативного мовного інтонування, засвоєнню артикуляційної техніки.

Висновки і пропозиції. Інклюзивне освітнє середовище орієнтоване насамперед на вироблення індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів з особливими потребами, гармонізацію емоційного стану шляхом використання інновацій у викладанні фізичного і музичного виховання відповідно до освітніх можливостей і запитів вихованців. Інтегрування розглядаємо як кореляцію освітнього, медично-біологічного і психологічного галузевих складників сучасної наукової картини світу, а також як культурно-інноваційний механізм поширення й подальшої інтеріоризації культурних цінностей. Культурософія інклюзивного дискурсу

є визначальною в проектуванні інклюзивного академічного дискурсу, має основою толерантність, гнучке академічне спілкування з урахуванням альтернативних методик і герменевтики засвоєваних цінностей, репрезентованих у конкретно-чуттєвих образах, утілених засобом звуку (мелодії) / кольору / руху тощо.

Перспективами подальших розвідок є розроблення альтернативних методик із фізичного й музичного виховання для здобувачів з особливими освітніми потребами (дошкільна, початкова, середня шкільна ланка; вища школа).

Список використаної літератури:

1. Афанасьєва Н. Є., Перелигіна Л. А. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу : навч. посіб. Харків : НУЦЗУ, 2015. 251 с.
2. Бондар В. І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі. Київ : ФАДА, ЛТД, 2000. 191 с.
3. Варій М. Й. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2008. 592 с.
4. Калініченко І. О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. 2012. № 9. С. 120–126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlor_2012_9_15
5. Ракітянська Л. Концепція формування емоційного інтелекту вчителя музичного мистецтва в процесі фахової підготовки. *Педагогічний процес: теорія і практика* (Серія: Педагогіка): гол. ред. С. Сисоєва. Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2019. №3-4 (66-67). С. 16–23.
6. Шульженко Д. І. Психологічні основи корекційного виховання дітей з аутистичними порушеннями. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10600>

Mishenina T., Pustyl'nyk O., Barabash K. Physical and musical education in an inclusive space: cultural philosophy of modern educational discourse

The article is devoted to the disclosure of the content and construction of the modern discourse of inclusive education, in particular, the paradigm of physical and artistic education.

The professional training of teachers is focused primarily on mastering the term system, which reproduces the procedure of sublanguage parameterization in the conditions of inclusive educational discourse.

The transformation in the understanding of the concepts of "person", "education", "upbringing" consists not only in the understanding of cultural philosophy of values, which are interpreted at the level of the inclusion paradigm as tolerance, multimodal communication, humanity, humanitarianism in the teaching of educational subjects as a reflection of the cultural experience of humanity. Applicants with special educational needs are subjects of educational activities (in the framework of the research-physical and artistic), where the individual educational strategy is aimed primarily at the educational requests and objective capabilities of the applicants; focuses on the emotional-reflexive component of personal formation, which correlates with the rational-cognitive descriptor.

Innovations in the inclusive educational environment refer to pedagogical developments that are effective in the socialization of learners with special needs; such that, according to an individual educational trajectory,

---

they are able to make personal progress in educational and socialization vectors. Educational relations between the school practice of education organization and their practical implementation within the framework of the theoretical model are implemented at the management level (organizational-institutional and procedural levels), actualize the innovative potential of the experience of implementing the model of inclusive education in the domestic and international space.

The research characterizes the means of adaptive physical culture (exercises related to the movement of the body in space are proposed): crawling, crawling, flying, climbing, walking with a goose step. Modeling of an integrative educational inclusive space is presented as a musical accompaniment to the performance of physical exercises (folk motifs; rhythmic elements of folk dances); the educational and educational potential of artistic and musical exercises (rhythm, dance, elements of choreography and rhythm plasticity) is considered.

The production of orthology in pronunciation will be facilitated by the assimilation of phonetic-orphoepic norms by students with special educational needs by performing theatrical actions, vocal-poetic improvisation. Musical intonation as a way of sound-speech self-expression is recommended both in imitating recitation samples and in one's own improvisation in the performance of folk motifs.

Key words: *inclusive educational environment, cultural philosophy of inclusive education, students with special needs, sublanguage of inclusive discourse, physical education, musical education.*